

POVIJESNI ZAPIS NAZVAN »ANONIMNA KRONIKA« U RUKOPISU NAUČNE BIBLIOTEKE U ZADRU

Miroslav Kurelac

Kad je Ferdo Šišić 1914. u svom »Priručniku izvora hrvatske historije« prvi put objavio tekst povijesnog zapisa kojem je dao naslov »Spljetski anonim (Luccari—dr. Ljubavac)«, mogao se, što se tiče rukopisa, pozvati samo na svoj nalaz u »British Museumu«. Kao što je poznato, Šišić je ondje našao kopiju pisma zadranina Šimuna Ljubavca povjesničaru Ivanu Luciusu-Lučiću (15. IV 1653), u kojem Ljubavac saopćava Lučiću tekst što se tiče smrti kralja Zvonimira. Taj tekst prepisao je Ljubavac za svog boravka u Splitu kod Jeronima Lukarevića.¹ Po sebi je razumljivo da se u taj višestruki prijepis moralo uvući prepisivačkih pogrešaka, pa ako se tome pribroje i razne mogućnosti čitanja, nije čudnovato da su se u našoj historiografiji, s obzirom na važnost tematike koju taj zapis obrađuje, pojavila brojna i raznovrsna tumačenja i kombinacije, u vezi s ovim izvorom, a sve bez mogućnosti da se istraživanja oslone na rukopis koji bi se barem približio izvorniku.² Kraj burne rasprave o smrti kralja Zvonimira, u kojoj su učestvovali naši najistaknutiji povjesničari, interes za svaki tekst s tim u vezi, pa tako i za izvorni rukopis teksta tzv. »Splitskog anonimna«, ili bar nešto stariji rukopis, bio je opravdano velik.

Međutim, do 1960, kad je Hrvoje Morović objavio rukopis iz biv. biblioteke Garagnin-Fanfogna u Trogiru (danas biblioteka Muzeja grada Trogira), nije osim Šišićeva nijedan drugi tekst ovog izvora bio objavljen. Tek se znalo da postoji jedan rukopis u zadarskoj biblioteci (biv. Biblioteca Paravia), u kojem da se unutar većeg konteksta nalazi po Šišiću objavljeni ulomak. Upravo zato mnoge su nade bile položene u taj rukopis. Upozorenje G. Prage, privatnog karaktera, da se u biblioteci »Paravia« u Zadru nalazi kodeks s »kronikom iz XIV stoljeća« i u njoj zapis o Zvonimirovoj smrti dala je nade prije svega oni-

¹ Tekst Ljubavčeva pisma, upućenog iz Zadra I. Lučiću 15. IV 1653, nalazi se na fol. 26—29 rukopisa koji se čuva u British Museum-u u Londonu pod sign. 8606 Plut. CXXI. Pismo Ljubavca upućeno je iz Zadra Lučiću u Trogir, gdje se on nalazio do 1954, a ne u Rim, kako piše H. M o r o v i ć, Anonimna splitska kronika, Split 1960, str. 6.

Šišićevi prijepisi iz British Museuma nalaze se danas u njegovoj ostavštini u Arhivu JAZU pod naslovom: Šišićeva ostavština, Rukopisi br. 192. — Ljubavac je za taj izvor upotrijebio, u pismu Lučiću, naziv: »nota manuscritta« (Šišić, n. dj., 310, bilj. 1).

² Šišićevo pogrešno čitanje odnosno prijepis iz rukopisa u British Museumu utvrdio je V. Novak koji je kolacionirao rukopis British Museuma s objavljenim tekstom u Šišićevu Priručniku. O tome vidi V. N o v a k, Zadarski kartular samostana Svete Marije, Zagreb 1959, str. 51, bilj. 114.

ma koji su bili u osobnoj vezi s Pragom. Bio je to sam F. Šišić, kome je Praga poslao fotokopije toga rukopisa i to: fol. 132, 132-vo, 133, 133-vo. Šišić je tim povodom (9. veljače 1938) uputio Pragi pismo u kojem je između ostalog rekao i ovo:

»Primio sam Vaše pismo i fotografije onoga rukopisa. Ne mogu Vam biti dosta blagodarani, jer je stvar veoma poučna. Sada znamo da je onaj ulomak, što sam našao u Londonu u Br. Museumu (pod imenom Luccari) iz ovog predloška. No kako su neka važna imena, na pr. de genere Cacauntorum u Londonskom (Ljubavčevom) prepisu bolje tradirana, mislim da Ljubavac nije imao pred sobom ovaj (Vaš) prepis.

Važno je i ono o smrti Zvonimirovoj. To je četvrta verzija. Vi znate da ja držim nasilnu smrt Zvonimirovu istinitom. Ovaj Vaš ulomak to mišljenje znatno podupire.

Tako isto je važno i ono o Apendikuli. Svakako je tekst u Ms. Fanfogna-Garagnin (nekoć u Trogiru) bolji i ispravniji. No Vaš ulomak objašnjava ono etc. na kraju. Začudo je da nema godina 1102.

Ja bih se ovim ulomkom mogao poslužiti jedino za pitanje Zvonimirove smrti inače zasada — ne, dok Vi ne publikujete čitav tekst. Želio bih da to bude što prije. — — —³

Šišić, međutim, nije dočekaao da Praga tekst objavi, a nije se ni dospio poslužiti primljenim fotokopijama, te su tako one ostale u njegovoj ostavštini.⁴ Tek poslije Šišićeve smrti napisao je Praga nekoliko riječi o svom nalazu. To je učinio u članku »La Chiesa di Roma e i Croati«. U jednoj bilješci upozorio je da je našao jednu »malu kroniku« u Biblioteci Paravia (ne navodeći signaturu rukopisa!) i da je fotokopije svojedobno poslao F. Šišiću.⁵ Tako je Pragin nalaz postao poznat i široj znanstvenoj javnosti. No Pragu je također pretekla smrt. Planiranu studiju, kojoj je dao radni naslov: »Cronaca Subich 1308«, nije uspio dovršiti niti tekst rukopisa objaviti. U njegovoj ostavštini ostala je samo građa za studiju.⁶

U međuvremenu je Viktor Novak 1949, u studiji o F. Šišiću, najavio izvršenje onog zadatka što ga je Šišić bio sebi postavio i to na temelju fotokopija (Praginih) iz Šišićeve ostavštine. God. 1952. u »Supetarskom kartularu« Novak je donio i naslov svoje najavljene rasprave: »Dvije zagonetne smrti dva hrvatska kralja«,⁷ a 1959. u djelu »Zadarski kartular samostana Svete Marije« nove podatke o Ljubavčevu pismu, odnosno prepisu odlomka kronike iz British Museuma, donijevši također korekturu Šišićeva čitanja. U vezi sa fotografskim snimcima iz Šišićeve ostavštine, on je tom prilikom istakao da se rukopis nađen od Prage »danas više ne nalazi u zadarskoj Naučnoj biblioteci«, te da je »ovih nekoliko stranica (tj. fotografiranih stranica sačuvanih u Šišićevoj ostav-

³ Pismo se čuva u ostavštini G. Prage u Veneciji, Biblioteca Marciana, Cod. Marc. It. VI. 507 (— 12301), Praga III, fasc. 24.

⁴ v. V. Novak, Ferdo Šišić, Ljetopis JAZU 54, 1949, 404; isti, Zadarski kartular Svete Marije, Zagreb 1959, 51.

⁵ Članak G. Prage izašao je u zborniku »Italia e Croazia«, Roma 1942; o »kronici« vidi str. 210, bilješka 1.

⁶ O ostavštini Praga vidi bilješku 3). Detaljan opis dao je G. Ferrari, Le carte di storia ed erudizione dalmatica di Giuseppe Praga ora Marciane, Rivista dalmatica XXX, Venecija 1959, fasc. I—II.

⁷ V. Novak, — P. Skok, Supetarski kartular, Zagreb 1952, 196—197, bilj. 23.

štini; o. p.) »vrlo dragocijen izvor kao nova verzija za nasilnu smrt kralja Zvonimira«. ⁸

Kad je u studiji: »Novi izvori o nasilnoj smrti kralja Zvonimira« Hrvoje Morović 1960,⁹ objavio tekst rukopisa što ga je našao u Biblioteci Garagnin-Fanfogna u Trogiru, pod naslovom »De actibus Zuonimiri regis et . . . successoribus«, moglo se ustanoviti da se dio toga teksta podudara s onim što ga je Šišić objavio u svom Priručniku pod naslovom »Spljetski anonim (Luccari — Dr. Ljubavac)«. Tekst, dakle, koji je Ljubavac prepisao u Splitu kod J. Lukarija i poslao I. Lučiću našao je svoj širi kontekst. Rukopis iz Biblioteke Garagnin-Fanfogna omogućio je komparaciju onog dijela teksta koji je jednak u oba rukopisa, te je utvrđeno da je tekst u osnovi isti, a samo u pojedinostima ima nekih razlika, što upućuje na različit predložak ili čitanje.

Trogirski rukopis (Garagnin-Fanfogna), koji inače nije velik (obuhvaća svega 3 folija formata in quarto ve. 26 x 30,5) prijepis je iz kraja XVI ili početka XVII st., kako piše Morović, pa, što se tiče postanka, nije daleko od Ljubavčeva prijepisa. Rukopis je nesumnjivo važan zbog novog teksta koji donosi, zbog naslova pod kojim se taj povijesni zapis ovdje nalazi, zbog priloga koji su uz njega i zbog provenijencije: »Ex volumine . . . D. Petri Lutii Partitii«. Međutim, zbog trošnosti papira, a negdje i zbog izbljedjelosti slova, neki dijelovi teksta ovog rukopisa nedostaju ili su nečitki, pa je to jedan od njegovih nedostataka.¹⁰

Nakon objavljivanja trogirskog rukopisa po H. Moroviću, interes za rukopis koji je G. Praga najavio ne samo da nije prestao nego je i porastao. Praga je, naime, najavio kroniku iz početka XIV. stoljeća — »Cronaca Subich 1308«, »cronachetta trecentesca« — iz čega se moglo pretpostaviti da bi se moglo raditi i o rukopisu iz tog doba ili barem bliskom tom stoljeću. Nadalje, iz numeracije rukopisa na Pragininim fotokopijama — fol. 132, 132 v. 133, 133 v. — kao i iz navoda F. Šišića, V. Novaka i G. Ferraria,¹¹ moglo se zaključiti da se radi o nekom većem tekstu iz kojeg su učinjeni spomenuti snimci, a upravo taj širi kontekst pridonio bi daljnjoj kritičkoj obradi ove kronike. Međutim, Praginu rukopisu zameo se trag. Budući da G. Praga nije objavio signaturu rukopisa, zaključeno je da se on »današ više ne nalazi u zadarskoj Naučnoj biblioteci«, ¹² a zatim je iznijeto mišljenje da se »kronika nalazi u posjedu

⁸ V. Novak, Zadarski kartular, 51, bilj. 114.

⁹ H. Morović, Novi izvori o nasilnoj smrti kralja Dimitrija Zvonimira, Mogućnosti, VII, Split 1960, 830—837. Na taj članak osvrnuo se S. G u n j a č a, Uz novi izvor o smrti kralja Zvonimira, Mogućnosti, Split 1961, 158—165. Osvrt na Morovićevo izdanje dala je i N. K l a i ć u raspravi: »Problem Zvonimirove smrti u najnovijoj literaturi«, HZ, XV, 1962, 275—288, i O legendarnoj smrti kralja Zvonimira, Istarski zapisi 20, Cetinje 1963, 236, 262—264.

¹⁰ Usp. H. Morović, Anonimna splitska kronika, — Izdanja Muzeja grada Splita 10 — Split 1962. Tekst kronike nalazi se na str. 7—10. Na str. 20, bilj. 47, Morović je naveo da se u njegovu članku u »Mogućnostima« (v. bilj. 9) potkralo »niz štamparskih grešaka«, što se odnosi i na naslov koji treba da glasi: »Novi izvor o smrti kralja D. Zvonimira«, a isto tako »navod Baradine korekture godine Zvonimirove smrti je greška kao i desetak drugih u latinskom tekstu kronike«. Na str. 9 drugog izdanja H. Morović je objavio i faksimil kronike na kojem se vidi trošnost tog rukopisa.

¹¹ v. Ferrari, o. c., parte prima, § 5.

¹² V. Novak, Zadarski kartular Svete Marije, 51.

venecijanske biblioteke Marciane gdje je dospjela zajedno s ostavštinom spomenutog Prage«. ¹³

Vršeci znanstvena istraživanja u Biblioteci Marciani, posebno na rukopisima iz ostavštine G. Prage, nastojao sam pronaći spomenuti rukopis. ¹⁴ U Praginoj ostavštini, međutim, nisam našao rukopis najavljen kronike. Tu se pod rednim brojem 24 nalazi svežnjić koji na koricama nosi naslov: »Cronaca Subich 1308« — Crociate nel sec. XIV — Clemente Raguseo — Traduzione di Aitone«. U omotu se nalazi građa za studiju odnosno izdanje teksta koje je Praga pripremao: bibliografski podaci, ispisi tekstova, pismo F. Šišića Pragi od 9. II 1938. i Fra L. Maruna Pragi od 23. IX 1938, te četiri fotokopije rukopisa. Po folijaciji (132—133 v.) može se razabrati da se radi o primjerku fotokopija kakve je Praga bio poslao F. Šišiću. ¹⁵ Tekst na fotokopijama počinje riječima: »Tempore Zuonimiri Regis Crouatorum qui fuit . . .«, a završava: » . . . lautissime pruidere possint«. Tekst je inače identičan s tekstom trogirskog (Garagnin-Fanfogna) rukopisa koji je Morović objavio, samo nedostaje naslov »De actibus Zuonimiri regis et . . . successoribus«. Čitkost fotokopija je uglavnom dobra, jedino je na fol. 132-vo potamnjen desni krajnji rub — koji kod snimanja vjerojatno nije mogao biti zahvaćen — manjkaju pojedina slova ili dijelovi riječi. Na samim fotokopijama nigdje nije naznačeno iz kojeg su rukopisa one snimljene. Isto tako, u čitavom tom svežnju Praginih ispisa i bibliografskih bilježaka nije nigdje navedena signatura tog rukopisa ili njegov naslov.

Uza sve to istraživanje ostavštine G. Prage u Veneciji dalo je mnoge vrijedne podatke. Kako se iz gornjega vidi, tu su sačuvana pisma Šišića i Maruna o toj tematici i — što je dragocjeno — same fotokopije, iz kojih se može zaključiti koji je rukopis Praga imao pred sobom, što je omogućilo daljnje traganje za rukopisom iz kojeg su fotokopije učinjene. To traganje bilo je važno zbog toga jer je pitanje konteksta ovih nekoliko stranica ostalo otvoreno.

Radeći u Naučnoj biblioteci u Zadru, na rukopisima povjesničara Ivana Luciusa-Lučića, detaljno sam razmotrio rukopisni kodeks pod naslovom »Varia Dalmatica« (Signatura: Ms. 617, format 28 x 20), koji u stvari predstavlja čuveni, ali još uvijek nedovoljno poznat i proučen »Codex Lucianus« — zbornik latinskih pjesničkih i proznih sastavaka raznih autora pretežno XVI. st. iz splitsko-trogirsko-šibenskog kulturnog kruga. Zbornik je sastavio trogiranin Petar Lučić te uvrstio u njega i svoje pjesme i sastavke, a nalaze se ovdje i zapisi povijesnog i autobiografskog karaktera sina mu povjesničara Ivana Lučića. Taj zbornik smatra se blizancem čuvenog »Vrtla« — zbornika hrvatskih pjesničkih i proznih sastavaka koji je također sastavio Petar Lučić i u kojem ima prijepisa pisanih rukom povjesničara Ivana Lučića. ¹⁶

U »Codex Lucianusu« zadarske Naučne biblioteke (bivša »Biblioteka Paravia«) našao sam na fol. 132, 132-vo, 133, 133-vo, zapis: Tempore Zuonimiri Regis Crouatorum qui fuit . . .«, a završava na fol. 133-vo s riječima: » . . . lautissimonekog većeg povijesnog djela, podudara se u cijelosti s tekstom na fotokopijama

¹³ Morović, Anonimna splitska kronika, 6.

¹⁴ Ovom prilikom zahvaljujem direktoru Biblioteke Marciane Dr G. E. Ferrariu što mi je omogućio uvid u ostavštinu G. Prage, uputio me u njen sastav i pomogao mi u radu.

¹⁵ V. Novak, 1. c.

¹⁶ Arhiv JAZU, Sign. IV a 31.

u ostavštini Prage u Veneciji, a tim i s fotokopijama iz Šišičeve ostavštine, što potvrđuje i folijacija. Što se samog sadržaja tiče, treba odmah istaći da se on ovdje ne uklapa u nikakav veći kontekst i da se podudara s tekstem što ga je našao i objavio H. Morović tj. s rukopisom biv. biblioteke Garagnin-Fanfogna. U kodeksu zadarske biblioteke tekst zapisa je dio »Codex Lucianusa«, koji ima svoju kontinuiranu folijaciju, ali sam zapis odijeljen je od ostalih sastavaka i prijepisa s nekoliko praznih folija. Zapis, osim toga, nema naslov: »De actibus Zuonimiri Regis et... successoribus«, kao u trogirskom rukopisu, nego počinje odmah na fol. 132 visoko gore s riječima »Tempore Zuonimiri Regis Crouatorum qui fuit...«, a završava na fol. 133-vo s riječima: »... lautissime prouidere posint.« i to tako da posljednji redak na dnu folija završava s »... prouidere«, a ispod te riječi nalazi se »posint«, što može upućivati na to da ta riječ treba slijediti na idućoj stranici. Međutim, kao što je već rečeno, idućih nekoliko folija je prazno. Isto tako su prazni foliji prije početka samog teksta zapisa tj. od folija 127-vo do folija 131 verso. Prije tih praznih folija nalaze se razni prijepisi povjesničara Ivana Lučića. Nakon praznih folija koji slijede iza teksta zapisa na fol. 135-vo nalazi se tekst pisma Sigismunda de Georgiata dubrovačkom nadbiskupu Filipu Trisveltiu. Odmah iza toga na fol. 136 nalazi se tekst tobožnjeg Privilegija Aleksandra Velikog Slavenima. Folij 136-vo je prazan kao i daljnji listovi do kraja kodeksa. Pretpostavlja se da je kodeks došao u Zadar u obitelj Ponte tada kad ga je zadarski arhiđakon Valerije Ponte, inače bliski prijatelj Ivana Lučića, baštiniio iz Lučićeve ostavštine. U prošlom stoljeću kodeks je bio vlasništvo G. Ferrari-Cupilli-a, koji je iz njega 1856 i 1864. objavio neke zapise.¹⁷ Zatim je došao u vlasništvo Matije Ivčevića,¹⁸ a 1936. je od Ivčevićevih nasljednika nabavljen za »Biblioteku Paravia«, danas Naučnu biblioteku u Zadru. U studiji »Poesie latine di Marco Marulo da Spalato« Praga je upozorio na tu akviziciju zadarske biblioteke, djelomično opisao kodeks i objavio iz njega nekoliko Marulićevih pjesama.¹⁹ Nije, međutim, napomenuo da se u kodeksu nalazi i zapis »Tempore Zuonimiri Regis Crouatorum...« Vjerojatno je to ostavio za kasnije, jer je najavio da će detaljan opis kodeksa dati drugom prilikom. »Codex Lucianus« je inače dobro ušćuvan i čitak. Iz karakteristika rukopisa u kodeksu i onih u zborniku »Vrtal« može se zaključiti da ih je pisala ista ruka, tj. Petar Lučić. Na margini fol. 133 v., uz tekst zapisa, nalazi se bilješka pisana rukom povjesničara Ivana Lučića. Lučić je, dakle, za taj zapis znao ne tek iz priopćenja Š. Ljubavca već ga je, kako se iz gornjeg vidi, po-

¹⁷ G. Ferrari-Cupilli, Laurea di Giovanni Lucio, »Rivista dalmata, Zadar 1859, I, nr. 5, 49—50; isti, Divozione della città di Zara per Giovanni Orsini, con due poesie latine inedite ad encomio del Santo della città di Traù — Appendice quarta u knjizi: F. Riceputi, Memorie di cose Dalmatiche nella storia della vita di San Giovanni Orsini... pubblicate dal Canonico Stefano Paulovich Lucich, Zadar 1864, 206—221. Ovdje je Ferrari-Cupilli dao prvi put kratak opis »Codex Lucianusa« koji se nalazio u njegovu vlasništvu.

¹⁸ Matija Ivčević kupio je kodeks 1877, od sina G. Ferrari-Cupillia Simeona, o čemu govori zabilježba u samom kodeksu.

¹⁹ v. G. Praga, Poesie latine di Marco Marulo da Spalato, Archivio storico per la Dalmazia 21, Roma 1936, 212—221.

Zajedno s mnogim rukopisnim kodeksima, rukopis Ms. 617 — »Varia Dalmatica« tj. »Codex Lucianus« — zadarske Naučne biblioteke nalazio se neko vrijeme izvan zemlje, ali je restitucijom vraćen 1961. zajedno s drugim rukopisima Naučne biblioteke u Zadru. Detaljan opis ovog kodeksa objavit ću uskoro na drugom mjestu.

znavao iz obiteljskog kodeksa koji je sam dopunjavao. Sasvim je, naime, sigurno da je Ivan Lučić znao za taj tekst prije nego što mu je Ljubovac saopćio ulomak u pismu 1653. Lučić se vrlo rano počeo baviti povijesnim istraživanjima i prijepisima raznih kronika i isprava. Njegov susret s narativnim izvorima hrvatske povijesti (Ljetopis Popa Dukljanina u prijevodu Marka Marulića, Život sv. Ivana Trogirskog i dr.) zbilo se je, čini se, vrlo rano, u roditeljskoj kući, kod rođaka Lukarija i Cindra u Splitu i Divnića u Šibeniku. Kasniji boravak na studijima u Padovi i Rimu utjecao je na njega da odbaci nekritički pristup ovim izvorima i da im dade potrebnu, u našoj historiografiji prvu, znanstvenu valorizaciju. Upravo zbog toga nalaz ovog povijesnog zapisa u Lučićevu kodeksu i činjenica da ga je Lučić analizirao, što proizlazi iz bilješke na marginama rukopisa, a kasnije ga u svom djelu nije upotrijebio i objavio, od posebnog je značenja za sudbinu toga teksta i rukopisa u našoj historiografiji.²⁰

Pitanje konteksta ovog povijesnog zapisa ostaje i unatoč nalazu rukopisa iz zadarske biblioteke otvoreno. Tako zvana Pragina »Cronaca Subich 1308« odnosno »chronaca trecentesca« nije dio nekog većeg rukopisa, što se moglo očekivati na temelju folijacije ulomka 132—133 verso. Međutim, nije nevažno to da se ispred i poslije zapisa »Tempore Zuonimiri Regis Crouatorum . . .« u Codex Lucianus nalaze prazni, neispisani foliji. Oni navode na misao da je ovdje bio prepisan prije svega za prepisivača najzanimljiviji ulomak nekog većeg teksta, a prazne listove se vjerojatno ostavilo za kasniju nadopunu. Posao oko rekonstruiranja konteksta ovog ulomka ostaje, dakle, još uvijek aktualan.

S obzirom na njegov odnos prema drugim rukopisima može se zaključiti da svešćić iz biblioteke Garagnin-Fanfogna nije istrgnut iz Lučićeva kodeksa, kako se to pretpostavljalo,²¹ već su tekstovi iz njega naprosto prepisani. Na taj zaključak navode ne samo tekstovi koji se nalaze u nastavku zapisa i koji su istovetni u oba rukopisa nego i zabilježba na naslovnoj strani svešćića iz biblioteke Garagnin-Fanfogna koja glasi: »Ex volumine . . . D. Petri Lutii Patritii.« Iako su tekstovi u zadarskom i trogirskom rukopisu po sadržaju identični, ipak valja istaći da ih nije pisala ista ruka. Radi se tu o karakteristikama rukopisa prepisivača, pa i o nekim naročitostima prijepisa. Tako, između ostalog, tekst u »Codex Lucianus-u« zadarske biblioteke ima više kratica, dok je nepoznati prepisivač rukopisa Garagnin-Fanfogna neke kratice razriješio, iako katkad i pogrešno, pa tekst tako ima manje kratica. Tekst rukopisa Garagnin-Fanfogna ima mnogo lakuna zbog izbljedjelosti tinte ili trošnosti papira. Mjesta koja su u trogirskom rukopisu označena točkicama — a ne radi se o nečitkosti — isto tako su točkicama označena i u zadarskom rukopisu. Inače je izdavač trogirskog teksta H. Morović sve lakune ostavio neispunjene, a da bi pružio pravu sliku rukopisa, ostavio je netaknutu i ortografiju, kao na primjer pisanje velikih i malih slova i sl.

Šišićevo izdanje ulomka ovog zapisa prema rukopisu Š. Ljubavca ima razlika u tekstu koje potječu bilo iz različitosti predložka koji je Ljubovac imao pred sobom bilo iz Šišićeva čitanja i dopunjavanja. Pored toga je V. Novak

²⁰ Na tu činjenicu upozorio je već Morović (v. Anonimna splitska kronika, 18), ali samo na temelju pretpostavke da je Lučić mogao tekst posjedovati u očevoj biblioteci; međutim, na temelju teksta u »Codex Lucianusu« može se dokazati da je Ivan Lučić tekst zapisa obrađivao.

²¹ v. Morović, Anonimna splitska kronika, 19, bilj. 1.

dao i čitanje jednog odlomka teksta sa Praginih fotokopija, koje su ostale u Šišićevoj ostavštini, tako da je time data još jedna varijanta teksta. Iz svih iznesenih podataka o rukopisima i njihovu čitanju proizlazi da će donošenje teksta toga povijesnog zapisa nazvanog od Šišića »Spljetski anonim (Luccari — Dr Ljubavac)« a u Morovićevu izdanju »Anonimna splitska kronika«, biti prema rukopisu »Codex Lucianus« Naučne biblioteke u Zadru svakako korisno, jer rukopis zapisa u »Codex Lucianus« predstavlja najuščuvaniji i najpotpuniji njegov tekst koji je dosada poznat.

Ovaj prilog ograničava se samo na donošenje teksta rukopisa Naučne biblioteke u Zadru i nije mu namjera dati analizu sadržaja ovog povijesnog izvora kao ni njegovu ocjenu. U bilješkama uz tekst unesene su sve važnije varijante raznih rukopisa, izdanja i čitanja.

*Tekst rukopisa iz »Codex Lucianus« Naučne biblioteke u Zadru**

Tempore¹ Zuonimiri regis Crouatorum qui fuit in přenominato² tempore in anno domini nostri Jesu Christi curense millesimo nonagesimo³ secundo primo die martii et in tempore quando fuit factum⁴ passagium super Saracenos,⁵ in quo passagio fuit⁶ rex Francorum, qualiter et tunc regnabat rex Andreas in Vngaria,⁷ et misit nuncios suos ad dictum⁸ Zuonimirum regem Crouatorum ut irent in uno comitatu.⁹ Ita quod rex fuit ualde gauisus, et promisit se¹⁰ ire cum eo, et dans nunciis dona optima salutantes¹¹ regem ariperunt iter. Tunc rex Zuonimirus fecit¹² sinodum magnum precipiens Crouatis¹³ ut omnes conuenirent in campo magno uocato Petrouo poglie, et ibi fuit cum eis. Tunc quodam¹⁴ tempore rex Zuonimirus praecepit omni-

* U prilogu donosim tekst sa fol. 132—133 v. rukopisa Naučne biblioteke u Zadru (Ms. 617), s tim što sam primijenio modernu interpunkciju i ortografiju, zadržavši jedino slova »u« i »v« kao u originalu.

U bilješkama donosim osobitosti, nepotpuna mjesta i varijante drugih rukopisa prema njihovim izdanjima: rukopis biv. biblioteke Garagnin-Fanfogna, danas biblioteke Muzeja grada Trogira, u izdanju H. Morović, Anonimna splitska kronika (Izdanja Muzeja grada Splita 10), Split 1962, u citatu: Morović; rukopis Š. Ljubavca — British Museum Sign. 8606. Plut. CXXI. G. u izdanju F. Šišić, Priručnik izvora hrvatske historije, 1914, 321 — u citatu: Šišić.

¹ Rečenica kojom počinje tekst rukopisa Naučne biblioteke u Zadru (u citatu dalje Codex Lucianus) počinje tako da je slovo »T« od riječi »Tempore« doneseno u kapitali, povećeg oblika i izvučeno nešto izvan okvira teksta u lijevu stranu.

Kod Morovića iznad teksta stoji naslov: »DE ACTIBUS ZUONIMIRI REGIS ET... SUCCESSORIBUS«.

² Morović: »Crouatorum... nominato«

³ Morović: »nostri... gesimo«

⁴ Morović: »in temp... factum«

⁵ Morović: »saracensis«

⁶ Morović: »in quo p... Rex«

⁷ Morović: »regnabat... dreas in Ungaria«

⁸ Morović: »ad Zuonimirum«

⁹ Morović: »ut i... in uno... tatu«

¹⁰ Morović: »ualde gaus.s et p... ire«

¹¹ Morović: »salutau... Regem«

¹² Morović: »Zuonimirus... sinodum«

¹³ Morović: »precip.ens Crouatos«

¹⁴ Morović: »quidam«

bus, ut essent parati dans illis terminum trium mensium, de quibus¹⁵ dicti Crouates sicut maligni se excusabant non habere¹⁶ pecuniam nec esse usi per mare. Tunc rex confortauit¹⁷ eos, ut irent per terram in una comitatiua cum rege Vngariae.¹⁸ Tunc Sclauorum aliqui pleni malitia et iniquitate loquentes inter se ire contra regem dictum Zuonimirum suorum¹⁹ dominum et interficere eum,²⁰ ut cessaret a supradicto passagio, et ita intentio fuit illis, et irruerunt contra eum et occiderunt eum, quia non habebat dictus rex filium nisi duas filias, et sic factum est, et dimiserunt eum semiuiuum fugierunt. Tunc uero²¹ Zuonimirus rex uocauit ad se Simonem notarium et fecit fieri suum ultimum testamentum coram episcopo Tiniensi ac multis aliis in hunc modum. (fol. 132 v.): Inter cętera²² alia continentes comisit filias suas cuidam Georgio Snaxac,²³ et regnum Crouatie sub regno Vngarie²⁴ submissis accipiens regem Vngariae²⁵ in filium, ut uindictam faciat contra Crouatos de morte eius, et migravit ab hoc seculo.²⁶ Tumulatus in monasterio Sancte Marie²⁷ in ciuitate Berberii in episcopatu dicte Sanctae Mariae.²⁸

Andreas rex uero²⁹ Vngariae³⁰ audiens mortem Zuonimiri regis ualde tristatus est, iam parauerat se in uia in passagio per terram, et debelauit multas gentes et ciuitates, et Jerusalem,³¹ et totam Galileam et trans³² Jordanem. Rex uero Francorum non superuenerat³³ cum exercitu suo. Regi defecerat³⁴ stipendium, et iuit³⁵ uersus gressus suos, et uenit Vngariam.³⁶ Post aliquot tempus soluit obitum uite sue.³⁷ Post aliquot tempus post eum uenit Philipus³⁸ rex Francorum iuxta ciuitatem Damiarte³⁹ iuxta flumen Nilum. Saraceni uero coadunantes una⁴⁰ nocte fodientes in circuitu⁴¹ Francorum dimiserunt⁴² flumen Nilum et sic remanserunt in insula,⁴³ nec potuerunt

¹⁵ Morović: »mensium ... uibus«

¹⁶ Morović: »excusabant ... pecuniam«

¹⁷ Morović: »conf... eos«

¹⁸ Morović: »comitatiua cum Rege Ungaria.«

¹⁹ Morović: »suum«

²⁰ Morović: »interficere ... // eum«

²¹ Morović: »uoro«

²² Morović: »cetera«

²³ Morović: »uero rex«

²⁴ Morović: »Ungarie«

²⁵ Morović: »Ungarie«

²⁶ Morović: »seculo«

²⁷ Morović: »S. Marie«

²⁸ Morović: »dicte S. Marie«.

²⁹ Morović: »uero rex«

³⁰ Morović: »Ungarie«

³¹ Morović: »Hierusalem«

³² Morović: »Trans«

³³ Morović: »Francorum superuenerat«

³⁴ Morović: »Regi ... rat stipendium«

³⁵ Morović: »ruit«

³⁶ Morović: »uersus gre... Ungariam«

³⁷ Morović: »Post aliquod tempus ... uita sua«

³⁸ Morović: »Posta aliquot tempus ... // Philippus«

³⁹ Morović: »Ciuitatem D... iuxta«; u »Codex Lucianus« je ime grada napisano malim početnim slovom: »damiarte«. To je iz križarskih ratova poznati grad Damiata ili Damiette koji je, kao važno strateško i trgovačko središte na ušću Nila, bio često opsjeđan i dva put osvojen od križara (1218—21, 1250). Najzad ga je sultan dao srušiti.

⁴⁰ Morović: »uero una nocte«

⁴¹ Morović: »limitu«

⁴² Morović: »Francorum ... flumen«

⁴³ Morović: »remanserunt in ... nec«

exire inde, et captus ets rex Francorum,⁴⁴ Post mane⁴⁵ dimiserunt eum cum tali pacto,⁴⁶ quod nunquam dimittat uel uadat uersus regnum⁴⁷ eorum, nec coram Soldanum, quia ita... rauit (!)⁴⁸ ad suos. Post⁴⁹ mortem Zuonimiri regis Crouatorum⁵⁰ Crouates multa mala comitebant⁵¹ inter se pugnantes et p̄d̄ans (!)⁵² et etiam delugibant ciuitates maritimas facientes eis damna et uituperia non modica rapientes eorum mulieres, sorores⁵³ et filias⁵⁴ ita, quod de ciuitatibus non audebant exire. Ciues uero Spalatenses cogitantes⁵⁵ super tali negotio elegerunt⁵⁶ octo viros⁵⁷ de ciuitate⁵⁸ sapientiores super negotio.⁵⁹ Ipsi uero⁶⁰ in consilio suo⁶¹ elegerunt unum ex octo nomine Petrum de genere Chuchanorum,⁶² ut secreto iret (fol. 133 :) in Vngariam³ ad

⁴⁴ Morović: »captus est ... corum.«

⁴⁵ Morović: »mare«

⁴⁶ Morović: »eum... quod«

⁴⁷ Morović: »uersus... eorum«

⁴⁸ Morović: »ita... suos«

⁴⁹ Od te rečenice dalje tekst rukopisa zadarske Naučne biblioteke poklapa se s tekstom koji je objavio Šišić iz Ljubavčeva rukopisa. Ovaj posljednji ima prije toga samo jednu rečenicu koje nema ni u »Codex Lucianus« ni kod Morovića, a to je: »Zuonimirus (!) rex ultimus Croatorum obiit anno domini MXC.«

⁵⁰ Šišić: »Post mortem eius Croates«; Morović: »Post mortem Zuonimiri Regis Crouates«.

⁵¹ Šišić: »committebant«; Morović: »comittebant«

⁵² Šišić: »predantes«; Morović: »predans«. U Šišićevu rukopisu (Ostavština F. Šišić, Arhiv JAZU, XIX — 129) stoji također »predantes«, što dokazuje da Šišić nije taj put tekst popravljao, kao što je to znao činiti.

⁵³ Šišić: »mulieres et filias«

⁵⁴ Morović: »filios«

⁵⁵ Šišić: »Spalatenses super tali negotio«:

⁵⁶ Šišić: »ellegerunt«

⁵⁷ Šišić i Morović: »uiros«

⁵⁸ Šišić: »civitate«. U rukopisu iz Šišićeve ostavštine »ciuitate«.

⁵⁹ Šišić: »negotiis«

⁶⁰ Šišić »uiri«

⁶¹ Morović: »Ipsi uero in Concilio suo elegerunt«; Šišić: »Ipsi uiri ellegerunt«

⁶² Šišić: »Petrum de genere Cacaunem (!)«. U Šišićevu rukopisu (Arhiv JAZU) stoji: »Patrum (!) de genere Chūcantonem (!)« a iznad toga je olovkom napisano: »(Cacauntorum)«. Na str. 310. »Priručnika izvora hrvatske historije«, Šišić je u bilješci br. 3 dao napomenu uz prijevod teksta: »U originalu se čita 'Petrum de genere Cacaunem', što je očito čestim prepisivanjem iskrivljeno umjesto Cacauntorum.«

V. Novak je taj tekst iz Šišićeva izdanja kolacionirao s rukopisom u British Museum-u g. 1952, a isto tako donio čitanje tog teksta prema fotokopijama G. Prage iz Šišićeve ostavštine. S tim u vezi, V. Novak je u djelu »Zadarski kartular Svete Marije«, 1959, 51, bilj. 114, priopćio uz ostalo i ovo: »... Međutim ovaj tekst u spomenutom originalu Ljubavčeva pisma Lučiću glasi: Ipsi uiri ellegerunt unum ex octo nomine Patrum de genere Chucantorum. Ovo je sasvim jasno ispisano, pa iznenađuje Šišićeva transkripcija kad se našao oči u oči sa tom posve jasno ispisanim riječi. Nepravilno čitanje odvelo ga je na drukčija zaključivanja o imenu toga plemena. Jer Kukanti su sasvim nešto drugo nego Kakauntoni. Prepisivač je učinio nesumnjivi lapsus calami, kada je umjesto Petrum ispisao Patrum. Sve ovo nalazi se na fol. 28-vo pri dnu. Međutim, pred kraj života dobio je F. Šišić iz Zadra četiri fotografska snimka one kronike, koju je imao Ljubavac u ruci. Ovo je poslao Šišiću G. Praga. Radi se o događajima u Hrvatskoj i Dalmaciji poslije Zvonimirove smrti. Rukopis se danas više ne nalazi u zadarskoj Naučnoj biblioteci. Ovi fotografski snimci danas su kod mene. Na fol. 132-vo nalazi se porodično ime ovoga Petra spomenuto kao Petrum de genere Checarorum.' Inače je ovih nekoliko stranica vrlo dragocjen izvor kao nova verzija za nasilnu smrt kralja Zvonimira, o čemu sam najavio posebnu raspravu...«

U Morovićevu izdanju stoji: »Petrum de genere Chuchanorum«. U rukopisu zadarske biblioteke isto tako, samo što je ovdje pisano malim početnim slovom »chu-

serenissimum regem Stephanum, ut daret ciuitatem sub dominio regie maiestatis cum certis pactis, et exiuit secreto; et uenit Corbauiam,⁶⁴ et inuenit ibi quemdam nobilem virum⁶⁵ de genere Gusicorum⁶⁶ nomine Petrum, qui eum benigne recepit⁶⁷ in domum suam exhibens⁶⁸ ex hoc grato⁶⁹ animo explorans ad ipsum dicendo quo iturus erat, et qua de causa, iurans ei, quod nulli diceret. Tunc fide recepta⁷⁰ disposuit omnia.⁷¹ Tunc loquentes inter se unanimiter profecti sunt itinere⁷² nemini narantes,⁷³ et uenerunt coram rege, et inclinato capite flexis⁷⁴ genibus salutauerunt⁷⁵ regem. Tunc rex interrogauit eos unde essent, qui uno responso responderunt: Croates Albi sumus.⁷⁶ Presentauerunt⁷⁷ ei principalium (!)⁷⁸ Spalatensem cum tota Crouatia. Quo audito rex gauisus est gaudio magno, et uocatis satrapibus⁷⁹ suis narauit eis omnia uentura, et statim fecit parare exercitum. Et haec⁸⁰ erat congregatio sua ad numerum centum millia⁸¹ hominum, et aripuerunt⁸² iter usque ad Alphas ferreas.⁸³ Illo autem tempore

chanorum«. Na Praginim fotokopijama, koje se čuvaju u Veneciji a koje su, kao što je to već gore rečeno, bile učinjene iz rukopisa zadarske Naučne biblioteke, stoji dakako također: »Petrus de genere chuchanorum«, pa se to odnosi na primjerke istih fotokopija koje je od Prage dobio Šišić. Da je ovo čitanje ispravno, potvrđuje i tekst zadarskog rukopisa na fol. 133 verso gdje stoji: De genere chuchanorum comitem Vgilelum«. Na margini je ovdje povjesničar Ivan Lučić ispisao: »Cuchanorum«. Treba napomenuti da oblik »Checarorum« nema temelja niti u rukopisu ni u fotokopijama. Morović je u svom komentaru oblik »Chuchanorum« trogirskog rukopisa doveo »u vezu s imenom u Qualiteru (Apendikuli) gdje se navodi i genus Chuchacorum koje ime treba po Šišiću i Skoku čitati kao Cucari (Chacarorum)« (Anonimna Splitska kronika, 13—14). Međutim, taj tekst Qualitera ispravnije je čitati »Vgrinum de genere Chucharorum« (ili »... Chuchanorum«), što još neposrednije približava ovaj tekst rukopisu biblioteke Garagnin-Fanfogna i rukopisu u »Codex Lucianus« zadarske biblioteke.

U vezi s time usporedi i bilj. 105.

⁶³ Morović: »Ungariam«; Šišić: »Hungariam«

⁶⁴ Morović: »uenit (in) Corbauiam«

⁶⁵ Morović: »quemdam Nobilem uirum«

⁶⁶ Šišić: »Gussichiorum«

⁶⁷ Šišić: »accepit«

⁶⁸ Morović: »exibens«; Šišić: »in domum suam.Ex hoc«

⁶⁹ Šišić: »gratanti«

⁷⁰ Šišić: »fide ab illo recepta«

⁷¹ Šišić: »disposuit illi omnia«

⁷² Šišić: »utinam«

⁷³ Šišić: »narrantes«

⁷⁴ Šišić: »capite et flexis«

⁷⁵ Šišić: »salutantes«

⁷⁶ Morović: »responderunt: Crouates Albi sumus«.

Šišić: »responderunt: »Crouates Albi sumus«; u Šišićevu rukopisu: »responderunt: Crouates Albi sumus... / :tako u originalu / ei«

⁷⁷ Morović: »Presentauerunt ei...«

Šišić: »(offerentes)«, Tekst u zgradama je Šišićeva nadopuna praznine, koja je inače u Ljubavčevu rukopisu označena točkicama (vidi bilj. 76). Ova Šišićeva nadopuna teksta govori rječito, koliko je riskantno a i nepotrebno takvo popunjavanje tekstova.

⁷⁸ Morović i Šišić: »principatum«

⁷⁹ Šišić: »sapientibus«

⁸⁰ Šišić: »hoc«

⁸¹ Šišić: »miliun«

⁸² Šišić: »accipuerunt (!)«

⁸³ Morović: »Alphas fereas«; Šišić: »Alpes Ferreas«

nunciatum⁸⁴ est regi quod gens Tartarorum inuaserat⁸⁵ regnum Vngariae.⁸⁶ tunc reuersus est Vngariam.⁸⁷ Audientes aduentum regis irruerunt fugam. Rex uero persequens eos usque ad portas ferreas multos ex eis occidit et inde reuersus est Vngariam.⁸⁸ Mortuo autem Stephano rege regnauit Vladislauus⁸⁹ rex, mortuo Vladislauo⁹⁰ regnauit⁹¹ . . . et intrauit Sclauoniam. Primo⁹² uenit usque ad flumen Drauae,⁹³ postea uenit⁹⁴ Crouatiam. Crouates et Sclau⁹⁵ preparauerunt⁹⁶ se ad inuicem⁹⁷ contra regem. Rex uero misit nuncios⁹⁸ suos quod uellet⁹⁹ facere eis gratias¹⁰⁰ et pacta cum eis, et quod ipsi nuncios suos¹⁰¹ super fidem regalem mitterent, ut firmarent¹⁰² pacta. Tunc Crouates elegerunt de (fol. 133 v.) duodecim¹⁰³ tribus Crouatorum meliores et sapientiores de genere Gusicorum¹⁰⁴ comitem Georgium, de genere Chuchanorum¹⁰⁵ comitem Vgletum,¹⁰⁶ de genere Subich¹⁰⁷ comitem Mermoram,¹⁰⁸ de genere Cudominich¹⁰⁹ comitem Pribisauum, de genere Snazač¹¹⁰ comitem Georgium, de genere Gusich¹¹¹ comitem Petrum, de genere . . . comitem Martinum,¹¹² de genere Pollicorum¹¹³ comitem Pribislauum, de genere Salnatorum¹¹⁴ comitem Obradam, de

⁸⁴ Morović i Šišić: »nuntiatum«

⁸⁵ Šišić: »inuasisset«

⁸⁶ Morović: »Ungarie«; Šišić: »Hungarie«

⁸⁷ Morović: »Ungariam«; Šišić: »Ungariam«; (!) u rukopisu: »Vngariam«. Ovom riječi završava tekst što ga je Šišić objavio.

⁸⁸ Morović: »Ungariam«

⁸⁹ Morović: »Uladislauus«

⁹⁰ Morović: »Uladislauo«

⁹¹ Morović: »regnauit . . . et intrauit«; ovdje je jednako kao i u »Codex Lucianus« praznina označena točkicama.

⁹² Morović: »Sclauoniam uenit«

⁹³ Morović: »draue«

⁹⁴ Morović: »postea ue . . . Crouatiam.«

⁹⁵ Morović: »sclau«

⁹⁶ Morović: »preparaue . . . se«

⁹⁷ Morović: »ad in uitem contra«

⁹⁸ Morović: Rex uero . . . Nuntios«

⁹⁹ Morović: »uelet«

¹⁰⁰ Morović: »eis grati . . . et«

¹⁰¹ Morović: »Nuntios . . . super«

¹⁰² Morović: »ut firmare . . . pacta«

¹⁰³ Morović: »ellegerunt de du . . . tribus«

¹⁰⁴ Morović: »sapientiores . . . nere Gusitorum«; U »Codex Lucianus« in margine se nalazi pribilježba Ivana Lučića: »Gusichiorum«. U tekstu iznad »Georgium« stoji križić.

¹⁰⁵ Codex Lucianus: na margini se nalazi pribilježba Ivana Lučića: »Cuchanorum«. Ova Lučićeva pribilježba značajna je ne samo po tome što se time potvrđuje da je on ovaj tekst imao u ruci i analizirao ga, već što je tu dan jedan doista nov oblik toga imena, koji se približava obliku »Cucari« Supetarskog kartulara (v. V. Novak — P. Skok, Supetarski kartular, 1952, fol. 27 i str. 230).

¹⁰⁶ Morović: »Uglectum«

¹⁰⁷ Morović: »Subith«; u »Codex Lucianus« na margini pribilježba Ivana Lučića: »Subich«.

¹⁰⁸ Morović: »Mermoram«

¹⁰⁹ Morović: »Cudomirith«

¹¹⁰ Morović: »Snazach«

¹¹¹ Morović: »Gusith«

¹¹² Morović: »de genere . . . Comitem Martinum« — ovdje je jednako kao i u »Codex Lucianus« praznina ispunjena točkicama.

¹¹³ Morović: »Politorum«

¹¹⁴ Morović: »dalmatorum«. Pažljivim promatranjem fotografije ovog folija na str. 9 Morovićeva izdanja reklo bi se da i tu stoji: Salnatorum.

genere Mogorouich¹¹⁵ comitem Joanem, de genere Cudomirichio¹¹⁶ comitem Mar-
ganum. Venerunt¹¹⁷ suprascripti coram rege inclinantes flexis genibus portantes
inclinationem ad¹¹⁸ omnibus Crouatiae nobilibus, facientes pactum cum rege, quod¹¹⁹
unusquisque possideat et teneat de istis duodecim tribus quod suum est non perso-
luentes aliquod censum, nec eorum homines, sed quandocumque¹²⁰ aliquis venerit
contra regem Vngariae,¹²¹ unaquaquae generatio debeat uenire ad minus cum decem¹²²
equitibus,¹²³ si rex eis preciperet, et transeuntes Drauam uenerunt Crouates, qui incli-
nantes se coram rege, quos omnes benigne dimisit, et accepit principatum spatensem
faciens eis priuilegia et multas gratias. Deinde accepit principatum Traguriensem
et deinde Sibenicensem et deinde Scardonensem,¹²⁴ Belgradensem, et deinde Jadram,
et Nonam, et Carinum, et ibi dimittens ducem suum nomine Stephanum dans omnia
castra in manus eius et dimisit eum imperantes Crouatię et Dalmatię¹²⁵ et reuersus est
Vngariam.¹²⁶

Ista prouincia¹²⁷ est omnium necessariorum humanae¹²⁸ generationi abundantissima
scilicet¹²⁹ in pane, uino,¹³⁰ carnibus, oleo, et piscibus, lana, sirico,¹³¹ lignis, marmori-
bus, auro, ere,¹³² ferro, stagno, plumbo, melle, zucharo,¹³³ lacte, auibus et quadrupe-
dibus ferre omnibus, pice,¹³⁴ sale, lino omnibusque rebus, quę sunt in usu mortalium,
non solum pro¹³⁵ se sed etiam, ut aliis prouinciis¹³⁶ lautissime¹³⁷ prouidere possint.

¹¹⁵ Morović: »Mogorouith«

¹¹⁶ Morović: »Cudomirithio«

¹¹⁷ Morović: »Uenerunt«

¹¹⁸ Morović: »portantes inclinationem Omnibus«

¹¹⁹ Morović: »cum«

¹²⁰ Morović: »quandocumque«

¹²¹ Morović: »uenerit contra Regem Ungarie.«

¹²² Morović: »Decem«

¹²³ Morović: eqitibus

¹²⁴ Morović: »Sibenitensem et deinde Sardonensem«

¹²⁵ Morović: »Crouatie et Dalmatie«

¹²⁶ Morović: »Ungariam«

¹²⁷ Morović: »prouintia«

¹²⁸ Morović: »humane«

¹²⁹ Morović: ». s .«

¹³⁰ Morović: »uino«

¹³¹ Morović: »liiuto«

¹³² Morović: »lere«

¹³³ Morović: »zuchero«

¹³⁴ Morović: »fice«

¹²⁵ Morović: »per«

¹³⁶ Morović: »allis prouintiis«

¹³⁷ Morović: »hautissime«

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Redakcioni odbor:

IVAN KAMPUŠ
OLEG MANDIĆ
BERNARD STULLI
JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Izdaje
Povijesno društvo Hrvatske
Zagreb